

DOMIN SVET

LETNIK 36. V LJUBLJANI 20. MARCA 1923. ŠTEVILKA 3.

BOŽIDAR JAKAC: ULICA.

SLOVENSKA LEGENDA.

IVAN PREGELJ.

(Odlomek iz satire »Finis Sloveniae«.)

Bila je zgodnje pomladna noč, prečudno polna zagonetne pesmi, ki je sličila zadrževani sli mlade zemlje in vretju mladih sokov, ki so se budili v zrnju in bistju. Bila je živa noč v živem polju med škofljimi v Loki, Crngrobom, Prašami in Kranjem. Kakor so v davnini oznanili in

prerokovali, se je moralo zgoditi: na naši zemlji ni bilo več našega človeka. Zadnji slovenski pevec je bil bruhnil zadnjo kapljo svoje srčne krvi iz sušice in bridkosti. Zato so morali vstati iz grobov, ki so bili davno legli k pokoju, da bi bila dopolnjena v bridkem epilogu bridka epopeja slovenske žalosti. Bila je zadnja molitev zadnjega slovenskega pevca, ki je odprla grobove. Zadnja molitev zadnjega pevca pa je bila:

»Zdrava, mati Bolest, družica naša verna in varišica, zdrava. Zdrava, siva dojilja naših mladih let, zdrava, trpka prijateljica naših moških skrbi. Blagoslovljeno bodi Tvoje ime. Še živimo, dokler si Ti z nami in snuješ v naši krvi, naši misli, naši pesmi. Zdrava, naša Prezvesta! Vsevdilj ostani z nami, oživljaj. Rok svojih svetih ne odmakni, blagoslovljena, z našega temena. Razvnemaj in razsvečuj in še v zadnji in smrtni uri naši. Amen.«

Iz megle so se zgoščale v polje bežne sence in so bila živa bitja, strašni romarji, tajnostni zarotniki, otroci enajstih stoletij, seme tisočernih gomil, strahotno številen čebelni roj iz prve naše besede na Koroškem: Bože vas sprimi..., do zadnje: Mati naša, Bolest... Stali so v zboru in mrakovih, velika srenja svečnikov en sam véliki križev pot slovenske ljubezni, strašno bridke litanije sladkih imen: Primož, Adam, Juri; Tomaž, Marka, Matevž; Balant, Žiga, Jernej; Francè, Stanko, Matija; Vrban iz Koroške, Boštjan Vipavski, Rogerij Ljubljanečan; Janez iz Mengša, Janez iz Bohinja, Janez Umetnik; Simon iz Praš, Simon z Vrsna, Simon Rutar; Miran, Bojan, Bistran, Krilan; Emil Leon in Gorazd, Siljuška in Smiljanič, Fedor Sokol in Roman Romanov, Sardenko in Elizabeta; Batog, Gorenjko, Jason Saviljev; veliki in mali, pevci in občani, v surkah in s pentljami, serci z uradniškim dostojanstvom, romarji s prisiljenim, neradovoljnim bohémstvom, elegija in diti-ramb, popevka in kvanta; rapsodi in par-

nasovci, Toman, ki je pel »Bog ohrani«, Knobelj, ki je mesto Kranj o...; Čbeličarji, noviška drhal, Vajeveci; Zadruga, Labodje, Vrtčarji; zreli in nedorastli, bridko pozabljeni: Levič, Pretko, Griša, Velimir, Korinjski; Vilhar in Resman, Alešovec in Andrejčkov; Večerničarji, koledarniki, potniki; vinski kupletniki, cerkvenci: Repež, Virk, Potočnik; Ahasverji, Harambaše, Prostoslav Kretanov, Borštnik in Verovšek in Govekar; anonimniki, biografniki, problematični ljudje, vsi tiskani, vsi slavljani, vsi žalostni: Ivan Teptani, Lojze Gradnik, in še Bregarjev France, ki je Frica doživel in Bleiweisovo cesto opel...

* * *

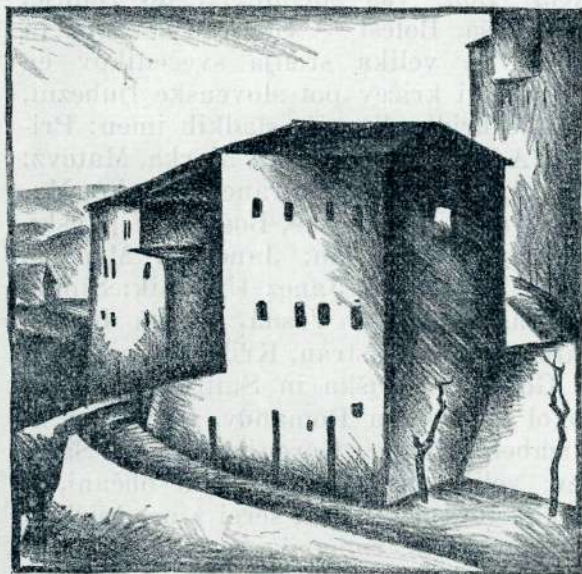
France Levstik, ki je vstal med prvimi, je povedal:

»Še prav navlaš sem gledal, ali bo vstal. Pa ni hotel in sem ga poklical. Pa je zagodrnjal, da hoče spati. Ruhe will Er haben.«

»Kdo pa, kdo pa?« je vprašal Jože iz Lašč. »Oče Slovenije,« je odvrnil jezni skriptor. »Slovenija je umrla,« je menil bridko časnikarski Jože Jurčič. »Srca je tako mehkega, da ne more k pogrebni slovesnosti svoje hčere.«

Medel smeh je preletel družbo. Med šumenje glasov je vsekal kakor naglušni Jaka Zupan:

»Was? Slowenien nicht mehr? Wer hat's gefressen?«

VENO PILON: MOTIV IZ PRIMORSKE.

»Der Fürstbischhof nicht,« je odgovoril dostojanstveno vladika Wolf. Formularius se je suhotno nasmehnil:

»Macte, magus!«

Kakor iz orumenelega pergamena je bral veliki Jovan:

»Hrast se omaje in hrib, zvestoba Slovincu ne gane.«

Janez od Bohinja je sunil Kodra pod rebra:

»Čuj, Cmokavzar, kako natolecuje.«

V mlajših je šumelo. Ivan od Močilnika je bil začel govoriti. Jezik mu je opletal.

»Pijan je,« je šepetnil Gangl.

»Iz lastne knjige se citira,« je prikimal Govekar pomilovalno.

»Jeziki,« se je nevoljno okrenil lepi Medved k Finžgarju: dva moža, dva obraza, kakor da nista zrastle iz slovenskih mater, plemiška...

Na nju je opozoril Matija iz Žirovnice Ribičevega Franceta, s katerim se je miloval. Bolno je zgibal Véliki glavo, stegnil roke in pokazal na Otona in vprašal:

»Kako ga pišejo po smrti, z ž ali z?«

»Sploh ga ne pišejo več,« je odvrnil Matija. »Kaj si pozabil, čemu smo vstali?« In še je govoril:

»Pred tremi leti so ponatisnili v Berlinu deseto izdajo slovenske antologije. Neki Anglež se je ob prevodu navdušil in dal težke denarje, da bi ustanovili učno mesto za mrtvi, neznani kranjski jezik. A doslej niso mogli zasesti stolice.«

Toplo je ovil roko Francetu ob život in pripomnil:

»Ne boj se, France! Tebe poznajo iz Žigona v švedskem prevodu, pa tudi po Koršu.«

»Leziva nazaj, Matija,« je vzdihnil France bridko.

»Preden zapoje petelin, bova legla,« je odvrnil Matija.

»Za vedno.«

»Za vedno.«

* * *

Pa je vstal tisti strašni mali duh med njimi, Stoimeni: Prilagodnik, Užaljeni, Neumevani, Brezimni, Večni nezadovoljni, Vsenarodni, razmere Upoštevajoči, Svobodni, Pokretnik, Dežman, Karol, Dragotin, Dragutin... in je z vztrajnostjo vse-

omejenih Elkarjev beležil pred zborom vedno eno:

»Utopija! Slovenije ni več. Nikoli več ne bo živela. Pustite jo v grobu. Zamorec je storil svojo dolžnost.«

Le še poedinci so mu ugovarjali:

»Ne obupajmo, dokler naša pesem živi.«

»Ne živi več, gospod Simon od Soče.«

»Dokler naši Gorjanci bajijo.«

»Molče, gospod Janez.«

»Dokler Triglav grmi.«

»Minulo, gospod odvetnik.«

»Vsaj v molitvi živimo.«

»Ne molijo več, prečastiti.«

»Pa vsaj kolnejo še.«

»Pa ne po kranjsko, gospodje bohêmi.«

»Beštja,« je planil tedaj rdečelični Evangelist. »Odkod si se vzel, skovir? Nikoli ne bodo Kranjci tako izumrli, da bi jih za list taroka ne zbral. Iz enega igralskega omizja ti bom obudil Slovenijo, pa če jo je trikrat vzel pagatelj hudič.«

»Spolnilo se je,« je golčal Stoimeni, Prilagodnik, Svobodni, Pokretnik, Dežman, Karol, Dragotin, Dragutin..., »niti za eno igro taroka jih ne najdete več.«

»Pa vsaj ena slovenska mati živi še,« je trpel v nejasnosti in hripav od razburjenja blagovestnik. Stoimeni je onemel. Zlokobni čar njegove navzočnosti je sprhnel.

»Živi, ena mati še živi,« je zarajal njegov nasprotnik. »Fantje, pogum. Ena slovenska mati živi še. V tem enem srcu je prostora dovolj za vso ljubezen in vso boleost tisočerih rodov. Živela Slovenija!«

»Živelal!« je vzrastlo v množicah.

Veliki Jovan se je znova predramil v zanosnost:

»Hrast se omaje in hrib, zvestoba Slovincu ne gane.«

Brezmejna nežnost je objela vso družbo, vsa srca. Mlademu, neznanemu človeku ob Franji Valenčiču so se zaiskrile oči. Kakor razposajeno otroče je vzkliknil z otroškim glasom:

»Za domovino, za ljubljeno; kri prelijmo zanjo.«

Ozrli so se po njem in ga spoznali, ki se je trenutno zastidil. Ob Soči je bil prelil svojo kri. Par ur pred smrtjo je bil občutil svojo prvo pesem. S krvjo jo je blagoslovil in vzel seboj v grob.

France iz Vrbe je stegnil roko:

»Naš najmlajši, največji... Njegova veljaj... Za Slovenijo... kri in življenje...«

Glas mu je trgalo ganotje.

»Kri in življenje,« je pela velika srenja... Takrat je zapel petelin... Jutro je rosilo iz megla. Ko pa je solnce vželo, je bilo vse polje, kakor da ga je pokrila krvava rosa. Mlado pastirče, edine slovenske matere dete, je stopilo v polje, se začudilo in zapelo:

»Izidor ovčice pasel...«

VSTAJENJE.

TONE SELIŠKAR.

In je zopet pomlad in Vstajenje.

In zopet je vstal samo On.

O, Aleluja,
samo On je vstal!

In vse je v cvetju,
vse je v petju,
vse v zvonjenju
in vse v drhtenju —

in solnce in zemlja,
vse je Vstajenje
in je življenje —
in zopet je vstal samo
On.

Krvavi trakovi
letijo na štiri
nebesne strani —

to smo mi:
krvniki srca
Njegovega polnega —
majhni ljudje,
slepci nečisti,
ki
ne vidimo solncea
ne zemlje
ne Njega —
in Vstajenje je zapelo
brez nas.

O, Aleluja,
in On je vstal brez nas!

In je zopet pomlad.
In je žalost in smrt.